

Адміністративне право і процес

УДК 343.35:342.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17838668>

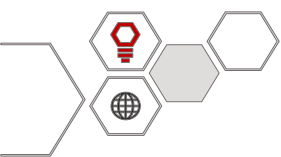
**Еволюція інституту службових правопорушень у правовій системі
України**

Демчик Надія Петрівна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності факультету
правоохоронної діяльності Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-7480-7753>

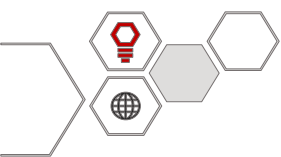
Прийнято: 12.11.2025 | Опубліковано: 30.11.2025

Анотація. Стаття присвячена цілісному переосмисленню інституту службових правопорушень як інтегрованої системи видів юридичної відповідальності, у межах якої дисциплінарна, адміністративно-деліктна та кримінально-правова відповідальність узгоджуються за об'єктом охорони, інтенсивністю публічної шкоди і процесуальними гарантіями. Вихідною проблемою виступає фрагментація регулювання та непослідовність правозастосування, що породжують коливання між надмірною криміналізацією і імітацією реагування. Методологічне підґрунтя дослідження складають історико-генетичний, порівняльно-правовий і формально-юридичний підходи з елементами герменевтики; матеріальну базу становлять чинні кодифіковані акти, підзаконні регламенти та сучасні україномовні публікації 2023-2025 років.

Наукова новизна полягає у запропонуванні демаркаційного тесту, побудованого за чотирма векторами - об'єкт охорони, інтенсивність шкоди, статус суб'єкта, процесуальні гарантії - та у введенні шкали публічної небезпеки, що комбінує вид, масштаб і мотив порушення для передбачуваного вибору відповідальності. Додатково обґрунтовано розширене розуміння суб'єкта як носія публічних повноважень, яке охоплює не тільки класичну «посадову особу», а й приватних надавачів делегованих послуг і професійні самоврядні організації; показано, як комплаєнс має слугувати мостом між внутрішньою дисципліною і зовнішнім адміністративним контролем. Практичне значення моделі полягає у стандартизації алгоритму обрання належного виду відповідальності, мінімізації конкуренції норм і запобіганні кумуляції санкцій за однотипні факти, що особливо важливо в умовах воєнного стану. Запропоновано орієнтири для законодавчої модернізації: легальне визначення «службового правопорушення» як надгалузевої категорії, єдина таксономія складів, узгоджені правила підвідомчості, а також процедурні фільтри між режимами відповідальності, що гарантують пропорційність і передбачуваність реагування.

Ключові слова: службове правопорушення; дисциплінарна відповідальність; адміністративно-деліктна відповідальність; кримінально-правова відповідальність; демаркаційний тест; шкала публічної небезпеки; процедурні фільтри; носій публічних повноважень; комплаєнс; пропорційність.

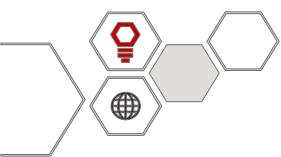

Evolution of the Institution of Official Misconduct in Ukraine's Legal System

Nadiia Demchyk,

PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Administrative Activity, Faculty of Law Enforcement, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-7480-7753>

Abstract. The article develops a comprehensive doctrinal account of official misconduct in Ukraine by reframing it as an integrated system of liability that aligns disciplinary, administrative-offence and criminal-law responses through pre-defined procedural filters. The starting problem is the fragmented regulatory landscape and inconsistent enforcement, which oscillate between over-criminalisation and simulated accountability. Methodologically, the study combines historical-genetic, comparative and doctrinal analysis with elements of legal hermeneutics; the materials include codified legislation, secondary regulations and up-to-date Ukrainian scholarship (2023-2025). The originality lies in articulating a four-vector demarcation test - protected interest, intensity of public harm, status of the actor and procedural guarantees - and in introducing a public-harm scale that combines the kind, scope and motive of misconduct to guide a predictable choice of liability. The paper further expands the subject criterion to a broader category of public-power holders, encompassing not only traditional officials but also private providers of delegated public services and professional self-governing bodies; compliance is conceptualised as a bridge between internal discipline and external administrative control. Practically, the proposed framework standardises the algorithm for selecting the appropriate type of liability, minimises norm competition and prevents cumulation of sanctions for the

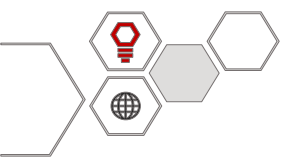

same factual pattern, which is crucial under the conditions of martial law. The study concludes with policy pointers for legislative modernisation: a statutory cross-sectoral definition of ‘official misconduct’, a unified taxonomy of offences, coordinated jurisdictional rules and procedural filters between regimes of liability to safeguard proportionality and predictability in enforcement.

Key words: official misconduct; disciplinary liability; administrative-offence liability; criminal liability; demarcation test; public-harm scale; procedural filters; public-power holder; compliance; proportionality.

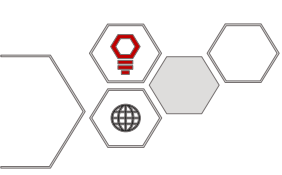
Вступ

Публічна служба тримається на двох опорах - довірі суспільства та підзвітності носіїв публічних повноважень. Коли одна з них розхитується, право вмикає механізми відповідальності, проте конфігурація цих механізмів в Україні залишається фрагментованою: кримінально-правові склади сусідять з адміністративно-деліктними і дисциплінарними режимами, між якими бракує прозорих процедурних шлюзів. Це породжує коливання між надмірною криміналізацією та імітацією відповідальності, коли інституційна шкода не корелює з обраним треком провадження [1, с. 262-264; 12, с. 163-165]. Асиметрія посилюється в умовах воєнного стану: ціна помилки службової особи різко зростає, а спокуса «службової доцільності» штовхає на порушення, що маскуються під процесуальні рішення [2, с. 624-626]. Відтак назріває потреба методологічно переосмислити інститут службових правопорушень як цілісність, зберігши для кримінального права роль *ultima ratio* та підсилюючи превентивні можливості дисциплінарно-адміністративних інструментів [9, с. 141-143].

Наукова новизна дослідження полягає в пропозиції цілісної інтегрованої моделі інституту службових правопорушень, у межах якої дисциплінарна, адміністративно-деліктна та кримінально-правова відповідальність розглядаються крізь призму єдиного «службового проступку». Сформульовано демаркаційний тест із чотирма векторами (об'єкт посягання, вид і масштаб шкоди, мотив та форма вини, статус суб'єкта) і шкалу публічної небезпеки, які задають стандартизований алгоритм переходу між видами відповідальності. Розкрито розширене розуміння носія публічних повноважень, що охоплює не лише класичну посадову особу, а й надавачів публічних послуг на договірній та делегованій основі, для яких конструюється кореспондуючий набір гарантій. Окремим внеском є концептуалізація процедурних фільтрів і комплаєнсу як «мосту» між внутрішньою службовою реакцією та публічно-правовою відповідальністю, спрямованого на стримування надмірної криміналізації, кумуляції санкцій і довільної інженерії правозастосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новітні праці зосереджують увагу, по-перше, на кримінологічному профілі деліктів у сфері служби: від зловживання владою у військовій сфері до фальсифікації документів, що легітимізується службовою риторикою «оперативної доцільності» [2, с. 626-629; 1, с. 268-270]. По-друге, на адміністративно-правових запобіжниках у публічних послугах і внутрішніх комплаєнс-системах, де статус «особи, що надає публічні послуги» виходить за межі класичної державної служби і потребує тоншого розмежування дисциплінарного й адміністративного треків (у т.ч. для уникнення кумуляції санкцій) [12, с. 165-166; 9, с. 146-148]. По-третє, на кваліфікаційних межах між зловживанням службовим становищем і перевищенням повноважень: тут доктрина пропонує критерії спеціальності та субсидіарності, однак у практиці все ще фіксується «змагання» проваджень і непередбачуваність вибору

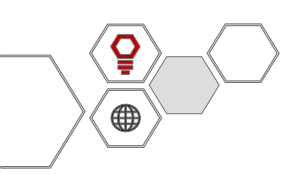

матеріальної норми [12, с. 164-166]. Водночас бракує узгодженої системної моделі інституту з чітким критеріальним тестом, який дозволяв би передбачувати відмежовувати дисциплінарне від адміністративного і кримінального, зіставляючи об'єкт охорони, інтенсивність публічної шкоди, статус суб'єкта та процесуальні гарантії [1, с. 270-272].

У зарубіжній доктрині до аналізу службових правопорушень і публічної підзвітності найбільш близьким до запропонованої моделі є підхід М. Bovens, який розглядає accountability як відносини між актором і форумом із обов'язком дати звіт, можливістю ставити запитання та застосовувати санкції, де превентивний ефект не менш важливий за реагування на вже вчинене порушення [16]. У США сучасні дискусії щодо спеціальних складів official misconduct та їх співвідношення з федеральним антикорупційним інструментарієм демонструють, що кримінально-правова відповідальність посадовців ефективна лише за умови належно розбудованих дисциплінарних і адміністративних механізмів на рівні штатів [17].

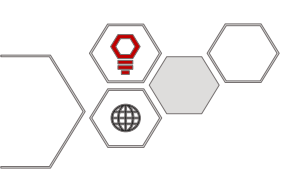
Усе це підштовхує до інтегративного підходу, де емпірія кримінології переводиться у нормативно-придатні правила демаркації (історична аналогія напрошується сама собою: як римське право дисциплінувало волю магістратів через форму, так і сучасні «процедурні шлюзи» мають приборкувати відомчі раціоналізації).

Мета дослідження. Мета статті - теоретико-правова реконфігурація інституту службових правопорушень у правовій системі України через формулювання та обґрунтування інтегрованої моделі деліктного континууму. Завданнями виступають: 1) висвітлення історичної генези інституту з ідентифікацією спадкових деформацій радянського зразка та пострадянських нашарувань; 2) виокремлення матеріальних і процесуальних критеріїв

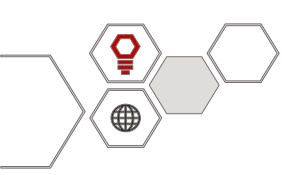
демаркації між кримінальним, адміністративно-деліктним і дисциплінарним треками з урахуванням сучасних профілів правопорушень [1, с. 262-263; 2, с. 632-634]; 3) пропозиція тесту та шкали публічної небезпеки, що дозволяють обирати належну процедуру без кумуляції санкцій або зниження реакції [12, с. 166-167; 9, с. 148-149].

Методи та матеріали. Методологічна основа дослідження є комбінованою. Історико-генетичний підхід застосовано для реконструкції руху інституту - від дисциплінарної домінації та кримінальної репресії радянського періоду до постмайданного «антикорупційного поліцентризму» (з відповідними ризиками надкриміналізації) [1, с. 261-262]. Порівняльно-правовий підхід використано інструментально - для верифікації українських рішень на тлі континентальних моделей, де або посилюється адміністративно-деліктна ланка, або жорстко охороняється кримінально-правовий поріг для істотної публічної шкоди [12, с. 165-166]. Формально-юридичний аналіз забезпечує побудову демаркаційного тесту за чотирма векторами: об'єкт охорони, інтенсивність публічної шкоди, статус суб'єкта, процесуальні гарантії; у межах цього підходу особливу увагу приділено допустимості доказів і коректності дій уповноважених службових осіб під час досудового розслідування, адже саме тут нерідко «перекодовуються» проступки у злочини або навпаки [9, с. 144-146]. Герменевтичний компонент застосовано для аналізу судових аргументацій і внутрішніх регламентів комплаєнсу, коли значення має не лише текст норми, але й контекст її застосування (зокрема, у військовій сфері під тиском особливого періоду) [2, с. 632-633]. Джерельну базу становлять чинні кодифіковані акти та підзаконні регламенти, сучасні україномовні кримінологічні й адміністративно-правові публікації 2023-2025 років, а також узагальнення судової практики, релевантні для демаркації складів і процедур.

Виклад основного матеріалу.

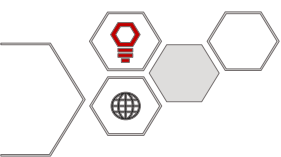
I. Інтегрована система видів юридичної відповідальності та процедурні фільтри. Запропонована модель інституту службових правопорушень вибудовується як інтегрована система видів юридичної відповідальності, у межах якої дисциплінарна, адміністративно-деліктна та кримінально-правова відповідальність узгоджуються за об'єктом охорони, процесуальною формою й інтенсивністю санкцій. Ідеться не про механічне сусідство режимів, а про їх функціональну взаємодоповнюваність, коли перехід між ними відбувається через передбачені наперед процедурні фільтри. Такі фільтри, по суті, виконують дві симетричні ролі: стримують надмірну криміналізацію поширених дрібних порушень і, водночас, не допускають імітації відповідальності в ситуаціях суспільно значущої шкоди. Сучасні описи сервісних зловживань у правосудді та поліції демонструють, що дрібні практики, повторюючись, накопичують інституційну шкоду, а тому однієї дисциплінарної реакції недостатньо [4], [5], [15]. Натомість у випадках, коли поведінка службовця в умовах особливого періоду перетворює ризик на реальну загрозу обороноздатності або правам людини, спрацьовує кримінально-правовий поріг як *ultima ratio*, і саме процесуальні фільтри мають унеможливити «заниження» кваліфікації з міркувань відомчої доцільності [2]. Логіка інтегрованої системи проста й водночас нормативно вимоглива: внутрішня дисципліна та стандарти належної поведінки первинно активують дисциплінарну відповідальність; зовнішні відносини публічного сервісу з акцентом на чесність процедур і відсутність корупційного перекосу - адміністративно-деліктну; істотні наслідки для публічних фінансів, обороноздатності чи засад правового порядку - кримінально-правову з пріоритетом спеціальності та субсидіарності [12], [9]. Як і в класичних зразках публічного права, форма тут покликана берегти зміст:

процедура не повинна ставати притулком для сваволі, а має дисциплінувати владу.

У порівняльній перспективі інтегрована модель службових правопорушень кореспондує із загальноєвропейським розумінням публічної підзвітності як багаторівневого ланцюга «актор - форум - санкція», де первинним є не стільки факт криміналізації, скільки обов'язок дати публічний звіт і прийняти наслідки інституційної оцінки [16]. Дискусії довкола official misconduct statutes у штатах США показують, що домінування кримінально-правових інструментів без належних процедурних фільтрів і розвиненого дисциплінарного та адміністративного реагування призводить до завищених очікувань від кримінального закону й розчарування в антикорупційному федералізмі [17]. Такий досвід підтверджує доцільність бачити кримінальну відповідальність за службові злочини як субсидіарну щодо належно налаштованих адміністративних і дисциплінарних режимів.

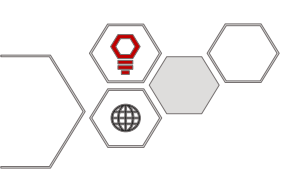
II. Історична генеза інституту службових правопорушень і нормативні причини його становлення. Витоки сучасного розуміння службового правопорушення у вітчизняному праві сягають радянського кримінального кодифікаційного блоку, де глава про «посадові злочини» КК УРСР 1960 року функціонально виконувала роль центрального фільтра між суто внутрішньою дисципліною і публічно-правовою охороною. Паралельно з ним діяли загальнотрудові норми дисциплінарної відповідальності, що підпорядковувалися відомчим статутам і правилам внутрішнього розпорядку. У 1984 році було прийнято КУпАП, який спершу мав обмежену роль у сфері службової діяльності, але саме він надалі став «домівкою» для нетяжких проявів порушень публічної служби, зокрема для корупційних проступків адміністративного рівня. Нормативний наслідок цього періоду - домінування

кримінального та відомчо-дисциплінарного підходів при слабкій проміжній ланці адміністративної відповідальності.

Після проголошення незалежності ключовим кроком стало прийняття Закону України «Про державну службу» 1993 року, який інституював спеціальний статус державного службовця, увів категоризацію посад і заклав перелік дисциплінарних стягнень, пов'язавши їх із етикою служби та службовою дисципліною. Саме тут уперше нормативно виокремлено автономну дисциплінарну площину, відмінну від кримінального переслідування. Далі, Закон «Про службу в органах місцевого самоврядування» 2001 року поширив службову логіку на муніципальний рівень, уточнив вимоги до поведінки та процедури дисциплінарного провадження щодо посадових осіб місцевого самоврядування. В цей самий період численні спеціальні статuti - для прокуратури, внутрішніх справ, Збройних Сил - задавали корпоративні процесуальні рамки дисциплінарної відповідальності. Нормативна причина розвитку інституту на цьому етапі - поява множинних, але несинхронізованих дисциплінарних режимів, які потребували єдиної логіки співвідношення з адміністративною та кримінальною відповідальністю.

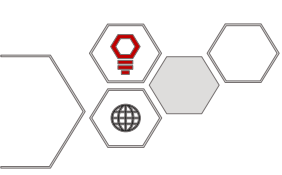
Структурний перелам настав із прийняттям Кримінального кодексу України 2001 року. Глава про злочини у сфері службової діяльності системно окреслила ядро кримінально-правового реагування: зловживання владою чи службовим становищем, перевищення влади чи повноважень, службове підроблення, службова недбалість, корупційні делікти отримання, надання неправомірної вигоди та зловживання впливом. Цей масив норм, на відміну від радянської моделі, був тісно прив'язаний до дефініції «службової особи», а також до ознак публічної шкоди й предмета охорони. Одночасно з новим КК у сфері

адміністративної відповідальності ще бракувало розгорнутої антикорупційної глави, тож баланс між кримінальним і дисциплінарним залишався нестійким.

Ситуацію докорінно змінила антикорупційна реформа. По-перше, у КУпАП з'явилася окрема глава про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, що охопила, зокрема, порушення вимог фінансового контролю та врегулювання конфлікту інтересів. По-друге, Закон України «Про запобігання корупції» 2014 року створив нормативну архітектуру запобігання - від «стандартів доброчесності» до інституту конфлікту інтересів, декларування та пов'язаних із цим обмежень. Звідси походить ключова нормативна причина розгортання інституту службових правопорушень у ширшому сенсі: законодавець виокремив значний прошарок службових девіацій, які не тягнуть кримінальної кари, але потребують публічно-правового осуду в адміністративній формі й дисциплінарної корекції. Таким чином з'явився стабільний проміжний рівень відповідальності, який координує політику несумісності посад, декларування, подарунків, сумісництва та запобігання конфлікту інтересів, а також породжує процесуальні обов'язки реагування для керівників і уповноважених підрозділів.

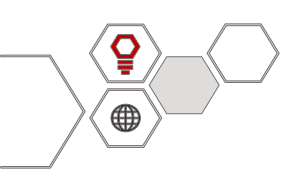
Наступний важливий вузол - Закон України «Про державну службу» 2015 року. Він уніфікував дисциплінарні підстави та процедуру, запровадив дисциплінарні комісії, деталізував види дисциплінарних проступків і санкцій, розвівши їх з однієї сторони з адміністративними проступками, а з іншої - з кримінальними злочинами. Акцент на процесуальних гарантіях - строки, докази, пропорційність стягнення, мотивування рішення, право на оскарження - перевів дисциплінарну відповідальність у площину публічно-правової процедури, а не внутрішнього розсуду керівника. До цього блоку приєдналися спеціальні закони секторів: «Про Національну поліцію» разом із Дисциплінарним статутом

Національної поліції, нові редакції статутів для сектору безпеки і оборони, окремі дисциплінарні процедури для суддів, прокурорів, нотаріусів, державних виконавців і приватних виконавців. Нормативна причина еволюції тут - поступова процесуалізація дисциплінарної системи та уніфікація гарантій, що дозволяє узгоджувати її з адміністративною та кримінально-правовою відповідальністю без дублювання і прогалин.

Зі свого боку Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року забезпечив єдині стандарти доказування і процедурні запобіжники для злочинів у сфері службової діяльності, а пізніші зміни щодо кримінальних проступків розмежували найменш суспільно небезпечні діяння, не руйнуючи логіки службових злочинів. Адміністративний процесуальний вимір - через КАС України - сформував усталену судову перевірку дисциплінарних рішень і рішень уповноважених органів у сфері запобігання корупції, що додало системі передбачуваності та належної перевірності.

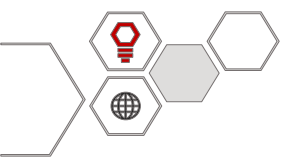
Окремого виміру інститут набув із розгортанням антикорупційної інфраструктури: створення НАЗК, НАБУ, САП та ВАКС не лише підвищило спроможність кримінального переслідування, а й забезпечило нормативну зв'язку ланцюга «запобігання - адміністративне реагування - дисциплінарна відповідальність - кримінальне переслідування» через обов'язки обміну інформацією, повідомлення, службові розслідування і приписові повноваження. Саме ця зв'язка і є головною нормативною причиною переходу від фрагментованого поля до поліцентричної моделі, в якій кожен рівень має свою матеріальну підставу й процесуальний режим, а конфігурація відповідальності визначається природою шкоди, статусом суб'єкта та інтенсивністю порушення, а не відомчою доцільністю.

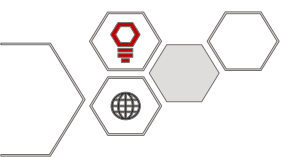
Нарешті, воєнний стан, запроваджений у 2015 році як правовий режим і продовжений після 24 лютого 2022 року, спричинив нормативне посилення обмежень для суб'єктів публічної служби й спеціальні процедури контролю за публічними ресурсами та гуманітарною допомогою. Це не лише підвищило ціни помилки службовця, а й посилило вимоги до процесуальної прозорості, фіксації рішень, декларування й аудиту, додаючи новий пласт до причинності інституту: відтепер ризик публічної шкоди швидше переходить у кваліфікацію кримінального рівня, а дисциплінарно-адміністративні ланки виконують функцію раннього виявлення та відсіювання до настання тяжких наслідків.

У підсумку нормативна еволюція інституту службових правопорушень рухається від кримінально-дисциплінарної дихотомії радянського зразка до поліцентричної, процесуально скоординованої конструкції. КК 2001 року визначає ядро злочинів у сфері службової діяльності; КУпАП через спеціальну главу - проступки, пов'язані з корупцією; Закон «Про запобігання корупції» - запобіжні стандарти та адміністративні наслідки; Закон «Про державну службу» 2015 року і спеціальні статuti - єдині дисциплінарні процедури. Саме ця сукупність актів і породжує ті причини, які Ви потім спрацьовуєте у своєму демаркаційному тесті: історично зумовлена фрагментація, розширення кола носіїв публічних повноважень, кумулятивна інституційна шкода від «дрібних» порушень доброчесності та новий безпековий контекст, у якому пороги відповідальності не можуть визначатися довільно.

III. Демаркаційний тест і шкала публічної небезпеки. Щоб забезпечити передбачуваність вибору належного виду відповідальності, пропонується демаркаційний тест із чотирма взаємопов'язаними векторами, доповнений шкалою публічної небезпеки. Перший вектор - об'єкт охорони. Якщо він зосереджений на внутрішньому порядку служби, професійній етиці та

управлінській дисципліні, домінує дисциплінарна відповідальність; коли йдеться про зовнішні відносини публічного сервісу з громадянами чи бізнесом і про чесність процедур, пріоритет має адміністративно-деліктна; порушення, що підривають основи публічного управління або завдають значної шкоди публічним фінансам чи обороноздатності, кваліфікуються у кримінально-правовій площині [1], [7], [14]. Другий вектор - інтенсивність публічної шкоди. Шкала небезпеки враховує не лише прямі наслідки, а й кумулятивний ефект повторюваних дрібних порушень, який у сфері правосуддя та поліцейської діяльності добре задокументований і пояснює ескалацію від «маленьких» практик до системної втрати довіри [4], [5]. У військовій сфері особливого періоду характерний швидкий стрибок по шкалі: те, що в мирний час потягло б дисциплінарну реакцію, у війні долає кримінально-правовий поріг [2]. Третій вектор - статус суб'єкта. Конструкція носія публічних повноважень охоплює не лише класичну посадову особу, а й приватних надавачів делегованих публічних послуг та самоврядні професійні організації; для цих акторів вирішальними є синхронізація внутрішнього комплаєнсу з адміністративним контролем і коректне відмежування дисциплінарної та адміністративно-деліктної відповідальності [7], [10], [5]. Четвертий вектор - процесуальні гарантії. Рівень процедури повинен відповідати рівню втручання: у кримінально-правовій площині діють підвищені стандарти допустимості доказів і неупередженості, в адміністративно-деліктній - прозорість, право бути вислуханим і судовий перегляд, у дисциплінарній - реальна можливість захисту без фіктивних формалізмів [9], [12]. Суміщена зі шкалою небезпеки, така чотиривекторна рамка зменшує простір для довільної інженерії правозастосування та підсилює пропорційність реагування [12], [1].

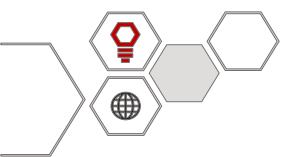

IV. Суб'єкт як носій публічних повноважень: розширене коло та кореспондуючі гарантії. Сучасний інститут службових правопорушень не зводиться до вузької фігури посадової особи. Публічне управління реалізується через гібридні форми - державні та комунальні підприємства, приватних контрагентів, надавачів делегованих публічних послуг, професійні самоврядні організації. Для цієї множини акторів однаково обов'язкові підзвітність і заборона зловживань, однак гарантії та санкційні матриці мають бути диференційовані відповідно до ризикового профілю ролі. У поліцейській діяльності функціональна специфіка формує власні патерни порушень, що потребують тонкого налаштування профілактики та кваліфікації [5]. У сфері правосуддя типологія порушень професійними учасниками засвідчує здатність дрібних практик «процесуальної доцільності» ескалювати у фальсифікацію, якщо бракує чітких процедур і зовнішнього нагляду [4]. На межі сервісних послуг і владних рішень комплаєнс відіграє роль мосту між внутрішньою дисциплінарною реакцією і публічно-правовою відповідальністю, що особливо відчутно під навантаженням воєнного часу [7], [10], [2]. У підсумку суб'єктний блок інтегрованої системи спирається на два базові начала: широке визначення носія публічних повноважень і кореспондуючий набір процесуальних гарантій, здатний утримати баланс між ефективністю реагування та правами особи.

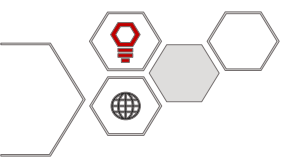
Таблиця 1.

Демаркаційний тест і шкала публічної небезпеки для вибору виду
відповідальності

Критерій	Дисциплінарна відповідальність	Адміністративно- деліктна відповідальність	Кримінально- правова відповідальність	Орієнтири джерел

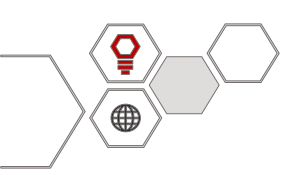
Об'єкт охорони	Внутрішній порядок служби, етика, стандарти належної поведінки	Публічний сервіс назовні, чесність процедур, відсутність корупційного перекосу	Основи публічного управління, публічні фінанси, обороноздатність, фундаментальні права	[1], [7], [12]
Вид шкоди	Інституційна, локальна	Інституційна або майнова, секторальний масштаб	Значна майнова/немайнова, системні наслідки	[4], [5], [2]
Мотив і форма вини	Недбалість без корисливості	Змішаний мотив, порушення процедурних гарантій, конфлікт інтересів	Прямий умисел, корисливість, організованість	[1], [12]
Статус суб'єкта	Працівник публічної служби або надавач делегованої послуги, акцент на внутрішніх регламентах	Носій публічних повноважень у зовнішніх відносинах, пов'язаних з послугами	Посадова особа чи інший носій владних повноважень у сферах підвищеного ризику	[7], [10], [5]
Процедурні гарантії	Внутрішнє розслідування, право бути вислуханим, перегляд рішення	Повноцінне адміністративне провадження, публічність і судовий контроль	Стандарти КПК: неупередженість, допустимість доказів, презумпція невинуватості	[9], [12]
Процедурні фільтри між режимами	Ескалація до адміністративної відповідальності у	Ескалація до кримінальної відповідальності за	Деескалація неможлива; конкуренція норм	[12], [2], [1]

	разі зовнішньої шкоди або повторюваності	порога істотної шкоди або за наявності корисливості	вирішується спеціальністю та субсидіарністю	
--	--	--	---	--

Висновки. Інститут службових правопорушень у сучасній редакції набув поліцентричної, але внутрішньо скоординованої структури, у якій розмежування між дисциплінарною, адміністративно-деліктною та кримінально-правовою відповідальністю здійснюється не декларативно, а на підставі чітко визначених матеріально-правових ознак і процедурних гарантій. Саме кодифіковане ядро КК, спеціальна глава КУпАП, законодавство про запобігання корупції та уніфіковані процедури державної служби створюють ієрархію засобів реагування, що забезпечує вимоги правової визначеності, передбачуваності та пропорційності втручання, уникаючи як надкриміналізації, так і редукції до відомчої доцільності. Запропонований у статті демаркаційний тест не є доктринальною декларацією, а інструментом практичного правозастосування, який кореспондує з принципом субсидіарності публічно-правових санкцій і з узгодженням різних стандартів доказування та процесуальних обов'язків реагування керівника, уповноваженого підрозділу і органу досудового розслідування.

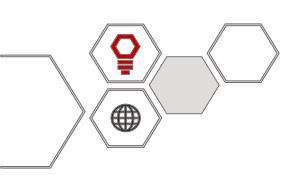
Водночас, з урахуванням правового режиму воєнного стану та підвищеної ціни публічної помилки, зазначена модель дозволяє інституційно нейтралізувати ризики колізій і дублювання проваджень за рахунок належного розв'язання питань юрисдикційної підвідомчості, недопущення подвійного покарання у межах єдиного фактичного складу та коректного застосування принципів *lex specialis* і *lex posterior* у взаємодії загальних і спеціальних статутів. Системне поєднання матеріальних критеріїв шкоди і статусу суб'єкта зі

стандартизованими процедурними фільтрами забезпечує не лише охорону публічного інтересу, а й баланс прав службовця, включаючи право на ефективний засіб юридичного захисту, мотивоване рішення та судовий контроль. У такий спосіб історично обумовлений перехід від фрагментарної до інтегрованої конструкції одержує нормативну завершеність і практичну придатність, що й обґрунтовує запропоновану у статті шкалу публічної небезпеки й логіку вибору належного виду юридичної відповідальності.

У статті запропоновано інтерпретацію інституту службових правопорушень як інтегрованої системи видів юридичної відповідальності, що уніфікує дисциплінарний, адміністративно-деліктний і кримінально-правовий виміри через наперед визначені процедурні фільтри. Така системна побудова змінює акценти з формальної інвентаризації складів на керовані критерії вибору належного виду відповідальності залежно від об'єкта охорони, інтенсивності публічної шкоди, статусу суб'єкта та рівня процесуальних гарантій. Розроблений демаркаційний тест і шкала публічної небезпеки створюють прогнозовану логіку реагування: внутрішні порушення службового порядку за замовчуванням охоплюються дисциплінарною відповідальністю; порушення чесності процедур у взаємодії з зовнішніми бенефіціарами - адміністративно-деліктною; діяння, що підривають основи публічного управління або завдають істотної шкоди публічним благам, - кримінально-правовою.

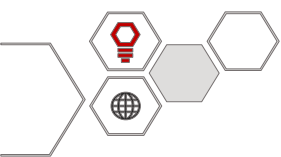
Сформульовано матрицю спеціальності та субсидіарності, яка мінімізує конкуренцію норм і застерігає від кумуляції санкцій за однотипні фактичні обставини. Процедурні фільтри виконують подвійне завдання: стримують надмірну криміналізацію дрібних, але повторюваних проступків і одночасно не дозволяють «занижувати» кваліфікацію у справах про істотну шкоду, особливо в умовах воєнного часу. Суб'єктний блок моделі свідомо виходить за межі

традиційної посадової особи і охоплює ширше коло носіїв публічних повноважень, для яких встановлюється кореспондуючий набір гарантій та обов'язків комплаєнсу.

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується у кількох взаємопов'язаних вимірах. По-перше, інститут службових правопорушень запропоновано реконструювати як інтегровану надгалузеву систему, в межах якої дисциплінарна, адміністративно-деліктна та кримінально-правова відповідальність розглядаються через єдину призму «службового проступку» як ядра відповідних складів. По-друге, розроблено демаркаційний тест із чотирма векторами та шкалу публічної небезпеки, що дозволяють стандартизувати вибір виду відповідальності та уникати довільної конкуренції норм і кумуляції санкцій за однотипні фактичні обставини. По-третє, обґрунтовано розширений суб'єктний склад носіїв публічних повноважень, включно з надавачами публічних послуг на договірній та делегованій основі, для яких конструється кореспондуючий набір процедурних гарантій. По-четверте, вперше комплаєнс послідовно інтерпретується як процедурний «міст» між внутрішньою дисциплінарною реакцією та зовнішніми режимами публічно-правової відповідальності, що дає змогу зменшити ризики як імітації відповідальності, так і надмірної криміналізації.

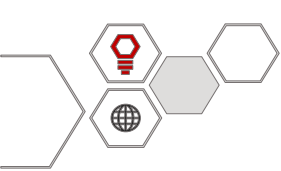
Практичний результат полягає у стандартизації алгоритму вибору виду відповідальності та уніфікації процедурних підходів органів внутрішнього контролю, суб'єктів адміністративної юрисдикції і правоохоронних органів. Доктринально обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення дефініції «службове правопорушення» як надгалузевої категорії, що відкриває можливість для єдиної таксономії складів і впорядкування підвідомчості. Запропонований підхід підсилює пропорційність і передбачуваність реагування, зменшує простір

для довільної інженерії правозастосування і тим самим підвищує якість публічної служби та довіру до держави.

Література

1. Турлова Ю.А., Равлюк А.В. Кримінологічна характеристика службових осіб юридичних осіб публічного права, які вчиняють корупційні злочини у сфері службової діяльності. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. Т. 32, № 2. С. 261-273. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.17>.
2. Бурдін М.Ю., Юшкевич О.Г. Зловживання військовою службовою особою владою та службовим становищем в умовах особливого періоду та воєнного стану. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. Т. 32, № 2. С. 622-635. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.45>.
3. Гаврилюк І.Д. Сутність і структура криміналістичної характеристики корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2023. № 2(29). DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.49>.
4. Суп Є.Ю. Типові способи вчинення кримінальних правопорушень професійними учасниками судочинства. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2025. Т. 34, № 1. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.26>.
5. Вовченко Р.А. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності поліцейських: кримінологічні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 85, ч. 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.38>.
6. Нестеренко К.О. Запобігання корупції в діяльності підрозділів системи МВС: адміністративно-правовий вимір. Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 86, ч. 1.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.2>.

7. Марченко О.В., Грабильникова О.А. Правове регулювання відповідальності посадових осіб під час надання публічних послуг як захід запобігання корупції та зловживанням. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 86, ч. 3.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.57>.

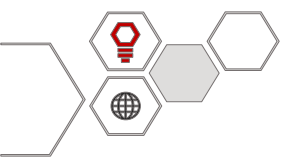
8. Ліховіцький Я.О. Роль судової влади у визначенні проблеми службового підроблення: огляд практики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 86, ч. 1.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.45>.

9. Логін Р.І. Процесуальний порядок затримання уповноваженою службовою особою під час досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Форум права. 2024. Т. 78, № 1. С. 140-151.
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12591846>.

10. Храбилінкова О.А. Окремі питання відповідальності осіб, які надають публічні послуги: корупційні ризики і шляхи мінімізації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 86, ч. 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.57>.

11. Кольцова А.М. Принципи забезпечення безпеки як засади функціонування органів публічної влади в умовах воєнного стану. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-4-4>.

12. Колесник М., Музичук О. Теоретико-прикладні проблеми відмежування зловживання службовим становищем від перевищення службових

повноважень. Наше право. 2023. № 1. С. 162-167.

DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2023.1.26>.

13. Мироненко І.В. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері довілля: окремі кримінально-правові аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 83, ч. 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.2.17>.

14. Бучинський О.Й. Особливості протидії зловживанню владою або службовим становищем, що вчиняється державними службовцями. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 83, ч. 3. С. 31–35. DOI: [10.24144/2307-3322.2024.83.3.4](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.4).

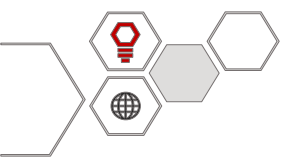
15. Степанюк М.В. Характеристика суб'єкта службового підроблення: на основі аналізу правоохоронної практики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 80, ч. 2. С. 98–102. DOI: [10.24144/2307-3322.2023.80.2.14](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.14).

16. Bovens M. Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework. *European Law Journal*. 2007. Vol. 13, No. 4. P. 447–468. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x>.

17. Covington B. State Official Misconduct Statutes and Anticorruption Federalism After *Kelly v. United States*. *Columbia Law Review*. 2021. Vol. 121, No. 8.

References

1. Turlova, Yu. A., & Ravliuk, A. V. (2024). Kryminolohichna kharakterystyka sluzhbovykh osib yurydychnykh osib publichnoho prava, yaki vchyniaut koruptsiini zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti. *Visnyk*

Kryminolohichnoi Asotsiatsii Ukrainy, 32(2), 261–273.
<https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.17>

2. Burdin, M. Yu., & Yushkevych, O. H. (2024). Zlovzhyvannia viiskovoiu sluzhbovuiu osoboii vladoiu ta sluzhbovym stanovyschem v umovakh osoblyvoho periodu ta voiennoho stanu. Visnyk Kryminolohichnoi Asotsiatsii Ukrainy, 32(2), 622–635. <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.45>

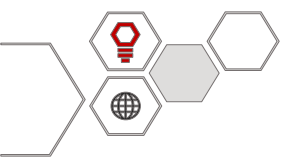
3. Havryliuk, I. D. (2023). Sutnist i struktura kryminalistychnoi kharakterystyky koruptsiinykh zlochyniv, poiednanykh z otrymanniam nepravomirnoi vyhody. Visnyk Kryminolohichnoi Asotsiatsii Ukrainy, 2(29). <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.49>

4. Sup, Ye. Yu. (2025). Typovi sposoby vchynennia kryminalnykh pravoporushen profesiinymy uchasnykamy sudochynstva. Visnyk Kryminolohichnoi Asotsiatsii Ukrainy, 34(1). <https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.26>

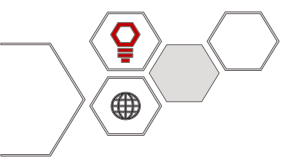
5. Vovchenko, R. A. (2024). Kryminalni pravoporushennia u sferi sluzhbovoi diialnosti politseiskyykh: kryminolohichni aspekty. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 85(3). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.38>

6. Nesterenko, K. O. (2024). Zapobihannia koruptsii v diialnosti pidrozdiliv systemy MVS: administratyvno-pravovyi vymir. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 86(1). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.2>

7. Marchenko, O. V., & Hrabylnykova, O. A. (2024). Pravove rehuliuвання vidpovidalnosti posadovykh osib pid chas nadannia publicznykh posluh yak zakhid zapobihannia koruptsii ta zlovzhyvanniam. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 86(3). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.57>

8. Likhovitskyi, Ya. O. (2024). Rol sudovoi vlady u vyznachenni problemy sluzhbovoho pidroblennia: ohliad praktyky. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 86(1). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.45>
9. Lohin, R. I. (2024). Protsesualnyi poriadok zatrymattia upovnovazhenoiu sluzhbovoiu osoboiu pid chas dosudovoho rozsliduvannia koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen. Forum Prava, 78(1), 140–151. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12591846>
10. Khrabylinkova, O. A. (2024). Okremi pytannia vidpovidalnosti osib, yaki nadaiut publichni posluhy: koruptsiini ryzyky i shliakhy minimizatsii. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 86(3). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.57>
11. Koltsova, A. M. (2024). Pryntsypy zabezpechennia bezpeky yak zasady funktsionuvannia orhaniv publichnoi vlady v umovakh voiennoho stanu. Naukovyi Visnyk Lvivskoho Derzhavnoho Universytetu Vnutrishnikh Sprav. Serii: Yurydychna, 2024(4). <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-4-4>
12. Kolesnyk, M., & Muzychuk, O. (2023). Teoretyko-prykladni problemy vidmezhuvannia zlovzhyvannia sluzhbovym stanovyschem vid perevyschennia sluzhbovykh povnovazhen. Nashe Pravo, 1, 162–167. <https://doi.org/10.32782/NP.2023.1.26>
13. Myronenko, I. V. (2024). Yurydychna vidpovidalnist za porushennia zakonodavstva u sferi dovkillia: okremi kryminalno-pravovi aspekty. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 83(2). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.2.17>
14. Buchynskyi, O. Y. (2024). Osoblyvosti protydii zlovzhyvanniu vladoiu abo sluzhbovym stanovyschem, shcho vchyniaietsia derzhavnymy sluzhbovtsiamy.

Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 83(3), 31–35. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.4>

15. Stepaniuk, M. V. (2023). Kharakterystyka sub'ekta sluzhbovoho pidroblennia: na osnovi analizu pravookhoronnoi praktyky. Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo, 80(2), 98–102. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.14>

16. Bovens, M. (2007). Analysing and assessing accountability: A conceptual framework. *European Law Journal*, 13(4), 447–468. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x>

17. Covington, B. (2021). State official misconduct statutes and anticorruption federalism after Kelly v. United States. *Columbia Law Review*, 121(8).